

Sygn. akt I ACz 569/12

POSTANOWIENIE

Dnia 7 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie I Wydział Cywilny w składzie następującym

Przewodniczący:	SSA Kazimierz Rusin
Sędziowie:	SA Anna Pele
	SA Jan Sokulski (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2012 r. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa **Ministra Spraw Wewnętrznych**

przeciwko **(...), z o.o. w W. i M. D.**

o stwierdzenie nieważności umowy

na skutek zażalenia powoda

na postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 maja 2012 r., sygn. akt I C 1544/11

p o s t a n a w i a:

uchylić zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy odrzucił pozew wniesiony przez Ministra Spraw Wewnętrznych przeciwko (...) Spółka z o.o. w W. oraz M. D. o stwierdzenie nieważności aktu notarialnego na podstawie art. 199 § 1 pkt. 3 k.p.c. oraz orzekł o kosztach postępowania stosownie do treści art. 100 k.p.c.

W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd stanął na stanowisku, iż w przedmiotowej sprawie powodowi nie przysługuje zdolność sądowa, a posiada ją jedynie Skarb Państwa – Minister Spraw Wewnętrznych, co znajduje uzasadnienie w treści art. 6 ust. 2 ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, zgodnie z którym to przepisem minister może wystąpić do sądu z żądaniem stwierdzenia nieważności nabycia nieruchomości wbrew przepisom ustawy. Z tego też względu, Sąd przyjął, że Minister Spraw Wewnętrznych nie posiada osobowości prawnej, gdyż działa w tym przypadku jako statio fisci Skarbu Państwa.

Na poparcie swojego stanowiska Sąd Okręgowy powołał liczne orzeczenia Sądu Najwyższego (m.in. postanowienie z dnia 16 marca 2005r. IV CK 675/04 OSNC 2006 nr 2, poz. 35, uchwała z dnia 4 sierpnia 2006r. III CZP 50/06, OSNC 2007, Nr 6, poz. 80, uchwała z dnia 19 kwietnia 2007r., III CZP 10/01, wyrok z dnia 23 lipca 2004r. III CK 266/03).

Natomiast Sąd nie podzielił stanowiska Sądu Najwyższego przedstawionego w wyroku z dnia 20 kwietnia 2012r. III CSK 247/11, czy w postanowieniu z dnia 17 listopada 2009r. III CZP 85/09, w których przyjęto zdolność sądową po stronie Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawach wytoczonych w oparciu o art. 6 ust. 2 cyt. ustawy.

Ponadto Sąd zwrócił uwagę, iż nie był władny oznaczyć samodzielnie Skarbu Państwa jako strony powodowej, albowiem żądanie oparte zostało na twierdzeniu, że jednostka wskazana jako strona powodowa jest odrębnym od Skarbu Państwa podmiotem.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł powód zarzucając naruszenie art. 199 § 1 pkt. 3 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 24 marca 1920r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, domagając się uchylenia w całości zaskarżonego postanowienia.

Skarżący podniósł, iż Sąd Okręgowy nie uwzględnił, iż poza przepisami kodeksu postępowania cywilnego w systemie prawa jest szereg przepisów, które nadają wskazanym w nich podmiotom szczególną zdolność sądową i procesową. W związku z tym, iż nabycia nieruchomości opisanej w żądaniu pozwu dokonał cudzoziemiec, kwestie z tym związane uregulowane są w ustawie z dnia 24 marca 1920r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców. W ustawie tej nie ma mowy o Skarbie Państwa jako uprawnionym do dochodzenia stwierdzenia nieważności umowy w oparciu o art. 6 ust. 2 ustawy.

Powód podał, iż jego stanowisko akceptowane jest przez sądy powszechne przed którymi toczyły się lub toczą aktualnie sprawy z powództwa Ministra Spraw Wewnętrznych, w których zdolność sądowa, tak określonego powoda, nie budziła wątpliwości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

W przedmiotowej sprawie istota zagadnienia sprowadza się do rozstrzygnięcia kwestii, czy Minister Spraw Wewnętrznych ma legitymację do wniesienia żądania stwierdzenia nieważności umowy nabycia nieruchomości przez cudzoziemca w świetle art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 24 marca 1920r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2004r. Nr 167, poz. 1758 – zwaną dalej u.n.n.c.), czy też taką legitymację ma Skarb Państwa - reprezentowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Sąd Okręgowy powołując się na liczne orzeczenia Sądu Najwyższego uznał, że w niniejszej sprawie powód Minister Spraw Wewnętrznych nie ma zdolności sądowej, a posiada ją jedynie Skarb Państwa – reprezentowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego stanowisko to nie zasługuje na aprobatę.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do kwestii związanych z podmiotowością Skarbu Państwa uregulowaną w art. 34 k.c.

Według art. 34 k.c., Skarb Państwa jest w stosunkach cywilnoprawnych podmiotem praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego nie należącego do innych państwowych osób prawnych. Każda zatem czynność cywilnoprawna takiej państwowej jednostki organizacyjnej jest de iure civili czynnością Skarbu Państwa, bowiem jednostki te działają na rachunek Skarbu Państwa. Dodać należy, że Skarb Państwa, będąc substratem Państwa, jest jednolitą i scaloną instytucją, stanowiącą jeden podmiot, nie mający odrębnych organów.

Materialnoprawna konstrukcja jednolitości Skarbu Państwa, jako osoby prawnej, wywiera w sferze przepisów proceduralnych ten skutek, że określenie w pozwie jednostki organizacyjnej Państwa (statio fisci) nie wpływa na oznaczenie osoby pozwanego, którym zawsze pozostaje Skarb Państwa (vide : cyt. przez Sąd Okręgowy uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2001r., III CZP 10/01).

Ponadto konstrukcję podmiotowości Państwa należy rozpatrywać na dwóch płaszczyznach działania – odnoszących się do sfery imperium i dominium.

W pierwszym wypadku Państwo, dbając o dobro publiczne, działa jako "władca", mając uprawnienia i zobowiązania wypływające z prawa publicznego, a w drugim jako "właściciel" wyposażony w uprawnienia i zobowiązania przypisane mocą prawa prywatnego. W sferze dominium Skarb Państwa jest podmiotem stosunków o charakterze

cywilnoprawnym zgodnie z art. 34 k.c. O Skarbie Państwa jako osobie prawnej można mówić wówczas, gdy Państwo jako fiskus wykonuje za pomocą swoich jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (*stationes fisci*) swoje zadania społeczne i gospodarcze (*dominium*), pozbawione charakteru publicznoprawnego (*władczego*), a więc gdy występuje w stosunkach cywilnoprawnych o charakterze majątkowym i niemajątkowym z innymi podmiotami prawnymi na zasadzie równorzędności (*partnerstwa*). W tych przypadkach, zgodnie z art. 67 § 2 k.p.c., czynności za Skarb Państwa podejmują jednostki organizacyjne, z których działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, a każda czynność cywilnoprawna takiej jednostki jest *de iure civili* czynnością Skarbu Państwa, bowiem jednostki te działają na rachunek Skarbu Państwa.

Natomiast państwo, gdy podejmuje czynności władcze z zakresu prawa publicznego (*imperium*), które nie należą do sfery prawa cywilnego (*dominium*), nie występuje jako Skarb Państwa będący osobą prawną w rozumieniu art. 34 k.c. (komentarz do art. 67 Kodeksu postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I, wyd. LEX z 2011).

Stosownie do art. 6 ust. 2 u.n.n.c. o nieważności umowy orzeka sąd na żądanie właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa lub wojewody albo na żądanie ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Takie ukształtowanie podmiotu właściwego do wniesienia powództwa na podstawie art. 6 ust. 2 u.n.n.c. wiąże się z treścią art. 34 k.c. Sprawy o stwierdzenie nieważności umowy nabycia przez cudzoziemca nieruchomości bez wymaganego zezwolenia nie dotyczą mienia państwowego, a mienia stanowiącego własność osób fizycznych lub prawnych nie będących Skarbem Państwa lub jego jednostkami organizacyjnymi. Uprawnienie do wystąpienia z żądaniem nieważności umowy nie jest związane z realizacją cywilnoprawnych interesów Skarbu Państwa w zakresie *dominium* i ochroną majątkowych interesów Skarbu Państwa, lecz związane jest z uprawnieniami władczymi Skarbu Państwa z zakresu *imperium* i ochroną porządku publicznego poprzez reglamentację obrotu nieruchomościami z udziałem cudzoziemców. Dlatego przepis art. 6 ust. 2 u.n.n.c. kreuje samodzielną, szczególną zdolność sądową i legitymację procesową podmiotów w nim wymienionych, nie mających osobowości prawnej, ani zdolności sądowej. Wniesienie pozwu z żądaniem stwierdzenia nieważności wchodzi w zakres czynności władczych leżących w kompetencji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W konsekwencji do wniesienia powództwa na podstawie art. 6 ust. 2 u.n.n.c. legitymowany jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, a nie Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Nie wyklucza to możliwości wniesienia takiego powództwa przez Skarb Państwa na podstawie art. 189 k.p.c. (vide : uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2012r. III CSK 247/11).

Stanowisko powyższe można także wywieść z treści uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2009r. III CZP 85/09, LEX nr 551876, w którym Sąd Najwyższy wprawdzie odmówił podjęcia uchwały co do zagadnienia prawnego przedstawionego mu przez Sąd Okręgowy w Lublinie do rozstrzygnięcia, to niemniej jednak konstatając poglądy prawne zaprezentowane przez Sąd Okręgowy wyraził swoje stanowisko.

Konkludując, skoro Minister Spraw Wewnętrznych wniósł pozew w przedmiotowej sprawie we własnym imieniu na podstawie art. 6 u.n.n.c to przysługuje mu zdolność sądowa i procesowa w zakresie spraw o stwierdzenie nieważności umowy nabycia nieruchomości przez cudzoziemców wbrew przepisom ustawy.

Z powyższych względów, Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

Zarządzenie :

1) (...). S. B.,

2) (...).1 (...) Sp. z o.o. w W. –(...)D. K.

3) (...). (...) D. –(...)Z.,

ak. R., dn. 7 września 2012r.